

ՎՈՂՈՂՅԱ ԱՐԲԱՀԱՄՅԱՆ

ՀՈՂՄԱԿՈՑ ՅՈՂՈՒՆՆԵՐ

«Երկեւղ Տեառն սուրբ է եւ մնայ
յաւիտեան, դատաստան Տեառն ճշմարիտ է,
եւ արգար ի նոյն»:

(Սաղմոս ԺԸ 10)

ՎԱՂ ՄԱՆԿՈՒԹՅՈՒՆ

«Դու ես Համբերութիւն իմ, Տէր, Տէր,
յոյս իմ ի մանկութենէ իմմէ: Ի քեզ
Հաստատեցայ ես յարգանդէ, յորովայնէ
մօր իմոյ Դու ես ապաւէն իմ, եւ առ ի
Քէն է օգնութիւն իմ յամենայն ժամ»:

(Սաղմոս Հ 5-6)

Վերջապես եկավ վախճանը համայն աշխարհի և, մասնավորապես, հայ ժողովրդի համար ամենաահապոր ու ամենասարսափելի դարաշրջանի՝ քսաներորդ դարի: 1997 թվական: Երևան: Ամառային արևակեզ շոգ օր: Գետինն անգամ այրվում էր Արևի մոլեգին տապից: Եվաքում ջերմաստիճանը հասնում էր ավելի քան քառասունի: Չնայած եղանակի այս դիվագնությանը, քաղաքը կարծես թե լիարժեք աշխուժությամբ, եռուզեռի մեջ էր: Վերջապես տապալվել էին մարդկության համար չարիք «ժողովրդավարական», բռնատիրական կարգերը: Հայաստանը, իր շուրջ քսանինը հազար քառակուսի կիլոմետր տարածքի վրա, իրեն հռչակել էր ազատ ու անկախ՝ երրորդ Հանրապետությունը հայ ժողովրդի հազարամյակների պատմության վերջին հարյուրամյակի ընթացքում: Հասարակական կարգերի փոփոխման հետ միաժամանակ կրկին գլուխ էր քարձրացրել ընչազրկությունը, աղքատությունը... Նորանկախ Հայաստանի Հանրապետությունը հարևան ժողովուրդների կողմից կրկին հայտնվել էր շրջափակման մեջ, կտրվել արտաքին աշխարհից: Հայ ժողովրդի ամենահուսալի բարեկամ Ռուսաստանի հետ ցամաքային կապը կտրվել էր, մնացել էր միայն օդայինը: Իսկ այդ հանգամանքը իր հետ բերում էր շա՛տ ու շատ բարդություններ և դժվարություններ...

Ինչևիցե, վերադառնալից ամառային մեր այս շոգ օրվա նկարագրությանը:

Դատարանի ընդարձակ դահլիճ՝ իր շուրջ հիսուն մատառեղներով: Սրահի արևելյան՝ ճակատային մասում, մի փոքր ավելի բարձր հարթակի վրա, հարթակ, որն ընդգրկում էր սրահի ամբողջ լայնքը, տեղադրված էին երեք բարձր թիկնակներով գահավորակներ, կեմտորմինը՝ ավելի բարձր թիկնակով, որի վերին մասում քանդակված էր Հայաստանի Հանրապետության զբրքը: Կեմտորմնի գահավորակի տեսքից ակնհայտ էր, որ այն զերիշխողն է ողջ դահլիճի, ուրեմն և՛ մրա վրա բազմողը միստի մախազաճողն է, բարձր իշխանավորը դատական գործընթացի: Մյուս երկուսը նախատեսված էին դատական ատենակալների

Քամար: Գաճապորակների դիմաց կար մի սեղան՝ շուրջ ձիգ մետր երկարությամբ, վրան զգված մուգ կարմիր թավշյա զարդանախշ ծածկոց: Սեղանի աջ և ձախ մասերում դրված էին մեկական սովորական թիկնաթոռներ, աջից՝ ճախատեսված դատախազի, իսկ ձախից՝ դատական Գիստի քարտուղարուհու Քամար: Ընդհատ քարտուղարուհու դիմաց, սակայն դաճիկի հարթակի վրա, տեղադրված էր մի աթոռ, որը շրջափակված էր փայտյա վանդակապատով: Վանդակապատի դիմաց դրված էր ևս մի աթոռ՝ իր սեղանով, որը ճախատեսված էր դատապաշտպանի Քամար: Արաճի հենց կենտրոնում, ճախագահողի դիմաց, տեղադրված էր մի ամբիոն՝ ճախատեսված վկաների և ցուցմունք տվողների Քամար:

Դաճիկի թուղթ աթոռները վաղուց արդեն զբաղեցված էին: Մեղադրյալի աթոռին մտած էր յոթամասուցի մոտ մի ալեհեր տղամարդ՝ Գիհարավուն, սակայն պատկառազու տեսքով: Վանդակապատի աջ և ձախ կողմերից մրան հսկում էին երկու զինված ոստիկաններ: Դատապաշտպանի աթոռին տեղավորվել էր շուրջ քառասուն տարեկան մի Գիհարավուն տղամարդ:

Դաճիկը լու՛ռ սպասումի մեջ էր: Նրանց համակ ուշադրությունը սևեռված էր մի կետի՝ գաճապորակների ետևի մուտքին:

Առավոտյան ճիշտ ժամը 10-ին մերս է մտնում քարտուղարուհին՝ երիտասարդ, գեղեցկատես մի կին, և բարձրաձայն հայտարարում.

- Ուղջի՛, դատարանն է գալիս:

Աղմուկով բոլորը ռտքի են կանգնում, և մի ակնթարթ հետո կրկին քա՛ր լռություն է տիրում: Այդ մեռելային լռության մեջ գաճապորակների ետևի մուտքից մերս են մտնում մի կին և երեք տղամարդ: Նրանց բոլորն էլ բռնած ունեին մեկական թղթապանակ, սակայն կոնց ձեռքին հաստափոր մի զանգված էր, որի պարունակությունը արդեն իսկ հայտնի էր բոլորին: Չորսն էլ իրենց հագին ունեին սև, խորհրդավոր թիկնոցներ և զլխների՝ Գույնախ սև բազմակնյուն թասակներ: Կինը, որը բազմեց ճախագահողի գաճապորակին, կլինեք շուրջ հիսուն տարեկան՝ ալեխառն վարսերով: Նիհարավուն էր, բայց և խիստ բարեսես: Տղամարդկանցից երկուսը բազմեցին առեմակալների թիկնաթոռներին, իսկ մեկը՝ դատախազի աթոռին: Առաջին երկուսը խիստ համեստ տեսք ունեին, իսկ երրորդը չափազանց ինքնավստահ հաղթանալի անձնավորություն էր: Վերջինիս այտերի կարմրությունից թվում էր, թե ուր որ է, արյունը պետք է դուրս ժայթքի այնտեղից:

Նախագահողը մի հայացք է մետում դաճիկին, քարտուղարուհուն իր մոտ կանչում, պարզելուց հետո դատական Գիստի բոլոր մասնակիցների ներկայությունը, երեք անգամ փայտյա մուրճով հարվածում սեղանին դրված սալիկին և հանգիստ, սակայն յուրատեսակ ազդու տոնով սկսում խոսել.

- Երեկվա դատական Գիստն ընդհատվեց՝ ամբաստանյալի առողջական վիճակի անբավարար լինելու պատճառով: Մի փոքր դադար տալուց հետո, - Դատական Գիստը շարունակվում է:

Տիրում է քար լռություն: Դաճիկի համակ ուշադրությունը սևեռվում է ճախագահողին: Վերջինս բաց է անում իր հաստափոր թղթապանակը, թերթում մի քանի թերթ և այնուհետև շարունակում խոսել.

- Ամբաստանյալ Մուրադ Վազգենի Աբրահամյան, երեկվա Գիստում ես հայտարարեցի, որ ձեզ վրա դատական գործ է հարուցված Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգրքի 99-րդ հոդվածի երկրորդ մասով՝ կանխամտածված մարդասպանության համար:

Մեղադրյալը կտրուկ ռտքի է կանգնում և բարձրաձայն ասում.

- Ես մարդ չեմ սպանել, ես մի փողոցային վայրի շո՛ւն եմ սատկացրել, - ու մոռից կտրուկ մտում:

- Ձեր արտահայտությունների մեջ եղեք չափավոր, այստեղ դատարան է,- ձայնը բարձրացնելով ամբաստանյալին է դիմում դատավորը:

- Մեծարգո մախազահ, թույլ տվեք երկու խոսք,- դատավորին է դիմում դատապաշտպանը:

- Խոսե՛ք,- կտրուկ ասում է մախազահը:

- Երեկվա սրսուից հետո, իմ խնդրանքով և Ձեր բարձր թույլտվությամբ, դատաբժշկական հանձնաժողովը ստուգեց և գտավ, որ ամբաստանյալի առողջական վիճակը բավարար չէ: Նա գտնվում է խիստ շղագրգիռ վիճակում,- վերցնելով սեղանի վրայից մի թուղթ, մոտենում է մախազահին և դնում մրա առջև,- ահա բժշկական հանձնաժողովի եզրակացությունը:

- Դատապաշտպանը ճիշտ չի՝ ասում: Ես կատարելապես առողջ եմ և ամենայն լրջությամբ գիտակցում եմ իմ կատարածը: Եթե ես թույլ եմ տվել հանցանք, ապա պատրաստ եմ կրելու պատիժս օրենքի ողջ խստությամբ:

Դատապաշտպանը վերադառնում է իր տեղը և մտախոհ: Ուշի-ուշով աչքի անցկացնելուց հետո ներայացված փաստաթուղթը, մախազահը շարունակում է խոսել.

- Համաձայն դատաբժշկական սույն եզրակացության, ես պարտավոր եմ ժամանակավորապես հետաձգելու դատական գործընթացը:

- Ես կտրականապես բողոքում եմ,- ոտքի կանգնելով ասում է մեղադրյալը:- Ես այժմ այնքա՛ն առողջ եմ, հանգիստ և հավասարակշիռ, որքան երբեք չեմ եղել իմ ողջ կյանքում: Խորապես կշռադատելով իմ ներկա էությունը, կարծում եմ, որ ես ի վիճակի եմ բացարձակապես հավասարակշիռ վիճակով մասնկցելու դատական գործընթացին: Մի բան ինձ համար պարզ է և գերազնահատելի, որ ես իմ կյանքի մայրամուտն ապրելու եմ լիարժեք մարդ որակումով:

- Բայց դուք, համաձայն դատաբժշկական հանձնաժողովի սույն եզրակացության, ի վիճակի չեք հավասարակշիռ և սքափ վիճակով սպառիչ պատասխան տալու մեր հարցերին,- շարունակում է մախազահողը:- Բիչ առաջ ձեր կողմից դրսևորված վարքագիծը մեզ կրկին լուրջ խորհելու տեղիք է տալիս:

- Քաղաքացի դատավոր, ներողամիտ եղեք համառության համար և,- գլուխը մի փոքր առաջ խոնարհելով,- հարգեք այս այնքան գլուխը: Ես ամենայն լրջությամբ խոստանում եմ իմ պատասխաններով լիարժեքորեն բավարարել ձեր թուրքի կողմից տրվող հարցերին,- լրացնելով իր միտքը, կրկին իր տեղն է մտախոհ մեղադրյալը:

Նախագահողը, ատենակալները, դատախազի և դատապաշտպանի՝ դատական ճիստը շարունակելու բարձրաձայն համաձայնությունը ստանալուց հետո, դիմում է մեղադրյալին.

- Ամբաստանյալ Մուրադ Վազգենի Աբրահամյան, համառոտակի ներկայացրեք ձեր կենսագրությունը:

Մեղադրյալը մի պահ մնում է մտաած՝ կարծես չլսելով մախազահի խոսքը: Այնուհետև վեր է կենում տեղից, ձախ ձեռքի օգնությամբ ճակատիձ՝ իբր հարդարելու համար մագերը, որն ըստ էության մի ամկամոն, բռնագրոսիկ շարժում էր, որ ավելի շուտ բծորոշում էր մրա մտատանջությունն ու մտախոհությունը, քան իմաստավոր վարմունքի դրսևորում, և ասում.

- Քաղաքացի դատավոր, առաջին խնդրանքս է՝ չսահմանափակել ինձ ժամանակի առումով, և երկրորդ՝ չմիջամտել: Կենսագրությունս ներկայացնելուց հետո, ես խոստանում եմ ազնվորեն, առանց կեղծիքի պատասխանել ձեր թուրք հարցերին:

- Ընդունված է ձեռն խմորացքը,- սիրով իր համաձայնությունն է տալիս մախազահողը:

Մի պահ մեղադրյալը խորագծին հայացք է գցում ողջ դահլիճի վրա, այնուհետև խոր շունչ քաշում, կենտրոնացնում իր մտքերը և ապա, առանց իսկ ուշադրություն դարձնելու դահլիճի վրա, համդարտորեն սկսում խոսել:

- Ե՞նչ է 1930 թվականի դեկտեմբերի 5-ին, ձմեռնամուտին: Ընչու ես եմ եր ծնվել մահ ավագ քույրս՝ Անահիտը, բայց միայն երկու տարի ինձանից շուտ: Ե՞նչ է մեռնելը, որ իմ ծնողյան օրը մեջ ընդ մեջ տեղացել է և՛ անձրև, և՛ ձնախառն անձրև, մոլեգնել բուք ու քամի, երբեմն բացվել է եղամակը և պայծառ Արևը դուրս եկել ու կարճ ժամանակով ջերմացրել բոլոր կենդանի արարածներին: Նույնիսկ իմ հիշողության մեջ այդպիսի տարօրինակ և խելացնոր մարտ ամիս չի եղել, ինչ մնաց որ՝ դեկտեմբերին: Ես այդ երևույթը բացատրում եմ մրանով, թեև դա իմ սուրբեկտիվ մոտեցումն է, որ երևի բնությունը խիստ զայրացած էր իմ լույս աշխարհ գալու կապակցությամբ: Մոլեգնել էր բնությունը և իր աներևակայելի զայրույթն ամխմա թափում էր շրջապատի, բոլոր կենդանի արարածների վրա: Լա՛վ, ասե՛ք թե ես անարժան էի լույս աշխարհ գալու՝ ապագա կամխատեսելի մեղսալիցության համար, սակայն աստվածաստեղծ մնացյա՛լ էակներն ինչ հանցամեջ էին գործել և կամ ինչ մեղսագանցություն ունեցել ամենակարող Աստուծո հանդեպ, որ բնությունն անխմա իր զայրույթն էր թափում մրանց վրա:

Ինչևհետեւ, բնակլիմայական այս ոչ օրինաչափ երևույթը խի՛ստ, չափազանց խորը և տարրողունակ խորհելու տեղիք է տալիս...

Մկրտության արարողությունը կատարվել է երևանից շուրջ երեք կիլոմետր հարավ գտնվող Նորազավիթ գյուղի Սուրբ Գևորգ եկեղեցում: Թեև այդ ժամանակ արդեն իշխանությունների կողմից եկեղեցու մկատմամբ ժխտողական և անաստվածային դիրքավորումը խոր արմատներ էին գցել մեր մի բոլոր դարձած Հայրենիքում, սակայն բարեպաշտ ծնողներս անտես էին առել կրոնի մկատմամբ այդ չարաքարո դիրքավորումը և ինձ մկրտել: Ես չգիտեմ, թե ով է եղել ինձ մկրտող հոգևորականը՝ ո՛ր քահանան և կամ եկեղեցու ո՛ր կուսակրոն սպասափորը: Մի բան միայն հավաստի գիտեմ, որ կնքահոդ պարտականությունները սիրով ստանձնել է մորաքրոջս ամուսինը, տատներ Աղավնիի որդին՝ Վարդգեսը: Հենց տատներ Աղավնի էլ քառասուն օր առաջ ընդունել էր իմ ծնունդը:

Ե՞նչ է մկրտությունն ինչս հետո հագիվ թե մեր հարկի տակ կազմակերպված լիներ չափավոր, համեստ մի խմբույք, որովհետև ժամանակներն այլևս այլ ընթացք էին ստացել. ժխտվում էին բոլոր ազգային-եկեղեցական սովորույթները: Սկսվել էր մահ կոլեկտիվացման հետևողական գործընթացը: Պետականցվում էին, կոլեկտիվացվում բոլոր շարժական և անշարժ սեփականությունները: Մարդկանց խտագույն արգելված էր ունենալ ոսկեդրամ: Իսկ ովքեր գաղտնի կերպով թաքցնում էին այն ու չէին ցանկացնում հոծարական հանձնել պետությանը, հայտնաբերվելու դեպքում քրեորեն խտագույն պատժվում էին: Ահա այս պատճառով հայ մարդը գրկվել էր իր ազգային-եկեղեցական սովորույթներից, որ ավանդվել էր մեզ դարերի խորքից, մի հանգամանք, որ բնորոշում էր ազգային դեմքն ու էությունը: Մարդկանց կարծես կամաց-կամաց ստիպում էին դառնալ խոսվիլական: Մարդկանց գիտակցումից ստիպողաբար հանում էին մրա մերաշխարհը, մրա դարավոր հոգեկան հարստությունը:

Ինչևհե՛ չերկարացնեմք: Ե՞նչ է մկրտություն հետո, շուրջ երեք տարի, չգիտակցված մանկությունն անց եմ կացրել Ս. Պողոս-Պետրոս եկեղեցու հարևանությամբ գտնվող իմ հայրական տանը: Ինչպես ասացի, համարյա սովի շրջան էր: Ե՞նչ է մեռնելը, որ իմ ծնողյան օրը մեջ ընդ մեջ տեղացել է և՛ անձրև, և՛ ձնախառն անձրև, մոլեգնել բուք ու քամի, երբեմն բացվել է եղամակը և պայծառ Արևը դուրս եկել ու կարճ ժամանակով ջերմացրել բոլոր կենդանի արարածներին:

եղել, ճաշի ժամանակ լաց եմ եղել, խոտվել միայն այն բանի համար, որ մեծ ափսեմ ինձ չեմ տվել:

Այդ տան հետ կապված զավեշտական մի պատմություն էր շրջում մեր ընտանիքի շուրջ: Պատմում էին, թե ինչպես մի անգամ, կեսգիշերը քավակամին անց, մեր տան մկուղային հարկից եկող տարօրինակ ձայներից պապս քնից արթնանում է: Նա խիստ աչալուրջ ու արթնամիտ մարդ էր: Սթափվելուց հետո, քնից հանում է նաև կնժռը՝ Սաթեմիկին: Օտարոտի այդ ձայներից կոռեկելով, որ մկուղային հարկում ինչ-որ բան է կատարվում, պապս վեր է թռչում տեղից, հենց ոտաշորով՝ մի կացին վերցնում ու շտապում դեպի մկուղ: Այս աղմուկից արթնանում եմ տան բոլոր անդամները: Արթնանում է նաև հայրս, դուրս գալիս սենյակից, բայց պատշգամբից մերքև չի իջնում և վախվորած մնում: Գողերը, լսելով պապիս ոտքերի ձայնը, որ գալիս էր դեպի իրենց, մի ակնթարթում դուրս եմ թռչում մկուղից և փախչում: Պապս հետևում է նրանց և Աստաֆյան փողոցով երկար տարածություն վազում նրանց ետևից, բայց, զգալով, որ անհնար է նրանց ետևից հասնելը, ետ է վերադառնում տուն: Աստիճաններով քարձրանալիս, լսում է որդու՝ Վազգենի ձայնը, որ, ոտաշորով կանգնած պատշգամբում, կամացուկ հարցնում է.

- Հայրի՛կ, կնացի՞մ:

Այս զավեշտական պատմությունը վանեցի մեր փոքրիկ գերդաստանի ավագ սերնդի շուրթերից հնչում էր միշտ, հնչում էր բոլոր ուրախադիմ հավաքների ժամանակ և սրտա՛նց ու քա՛հ-քա՛հ ծիծաղեցնում մերկաներին: Հայրս էլ, արդարանալու համար, պատճառաբանում էր՝ «Ոտաշորով ի. ինչպե՛ս էթի»:

1933 թվականի գարնանային մի օր Սաթեմիկի մայրական կողմից հարազատները գալիս եմ մեր տուն և զրույցի ժամանակ հորդորում Գրիգոր պապի՞ն՝ վաճառելու իրենց տունը և մորը կառուցելու Օիլաչի թաղամասում, Սև շուկայի մոտ, իրենց բնակարանների հարևանությամբ: Արդեն ավելի քան տասը վանեցի ընտանիքներ դուրս էին եկել Ջառաբի-Խամից, մոր տուն կառուցել այդտեղ և բնակություն հաստատել միմյանց դրկիցությամբ: Հենց մույն տարի էլ, լսելով նրանց հորդորները, Գրիգոր պապս ձեռնարկում է այդ գործին և մինչև աշուն կառուցում մի համեստ մեկ հարկանի տուն՝ իր բոլոր հարմարանքներով. երեք սենյակ, մեկ մեծ պատշգամբ, խոհանոց: Ծեցքն իր ողջ տարածքով ուներ մկուղային հարկ և շուրջ 100 քառակուսի մետր բակ:

Եվ այսպես, մույն տարի, աշմանը, մեր ընտանիքը, որ բաղկացած էր ութ շնչից՝ Գրիգոր պապս, Սաթեմիկ տատս, հայրս, մայրս, հորաքույրս՝ Բարմիլեն, հորեղբայրս՝ Վարազդատը, ավագ քույրս՝ Անահիտը, և ես, տեղափոխվեց մոր տուն: Այդ տանը մեր ընտանիքն ապրեց երկա՛ր տասնամյակներ՝ ակամատեսը և մասնակիցը լինելով հայրենիքի և ընտանիքի հետ կապված երջանկադիմ ու դառնադեմ քաղաքաթիվ իրադարձությունների:

Մահուկ հասակից ես մայրական գուրգուրանք չեմ ստացել: Մայրական գուրգուրանք չեմ ստացել ո՛չ այն պատճառով, որ մայրս հեռու է եղել ինձանից և կամ՝ անտարբեր իմ մկառմամբ: Ո՛չ, քա՛վ լիցի: Այլ միայն այն պատճառով, որ մայրս... երկա՛ր տարիներ անբուժելի հիվանդ էր և գաժված անկողնում: Նա տատապում էր փորոտուցք հիվանդությամբ և շատ հաճախ ամիսներով գտնվում հիվանդանոցային բուժման ընթացքում: Բարի կին էր մայրս՝ Աղավմին, մարդամոտ, ամոթխած, իր հմարավորությունների չափով՝ հոգատար շրջապատի

ճկատմամբ: Անասնյի ցավալի էր և խղճահարույց, որ այդ ազնիվ ու առաքինի երիտասարդ կոռւշը քստմենի, ամա՛վոր այդ Ռիվաճդությունը տապալել էր, վերջնականապես զրկել երիտասարդական աստվածաշնորհ վայելքներից:

Ի հակակշիռ մորս այս չափազանց դրական մարդկային քննադրությամբ գծերի, հայրս ամերևակայելիորեն եսապաշտ էր, ինչպես արդեն ճկատեցիք՝ վախկոտ, դրամասեր, մաև՝ դյուրաբորբոք: Հայրական գուրգուրանք ու Ռոզատարություն մույճպես համարյա չեմ գագեել ողջ կյանքումս: Նախ որ մանուկ հասակում հորս շատ հազվադեպ էի տեսնում, քանի որ մի՛նչ մա աշխատանքից վերադառնում էր տուն, ես վաղու՛ց արդեն Մորփեոսի գրկում էի լինում: Իսկ խելահաս տարիքում էլ, կենսական, էական գաճազան լուրջ համգամանքներից ելնելով, քազմաթիվ տարիներ զրկված եմ եղել մրա ներկայությունից...

Մանուկ հասակից երեխայի համար առաջին ամհրածեշտ մախապայմանը մայրական և հայրական գուրգուրանք, Ռոզատարություն, խնամք և ամենակարևորը, ըմտանկան բարեկիրթ և աստվածահաճո դաստիարակություն ստանալն է, մի բան, որ ինձ մոտ համարյա բաց է մնացել, դատարկ: Ինչո՞ւ եմ ասում՝ համարյա, որովհետև այս բացը չի վրիպել պապիս և տատիս՝ Գրիգորի և Սաթեմիկի՝ այդ երկու առաքինի և անձնուրաց անձնավորությունների մվիրյալ ուշադրությունից: Այդ մրանք էին, որ եկան ու լրացրեցին, համարյա լցրեցին այն բացը, դատարկությունը, որ ինչ-ինչ պատճառներով վիճակվել էր ինձ: Այդ մրանք էին, որ իրենց ողջ կյանքը գիտակցաբար և զոհողաբար մվիրաբերեցին հաճուն իրենց երեխաների և թոռների անկարիքավոր կյանքի և այնուհետև՝ մարդավայել ապագայի կերտման գործին:

Հինգ տարեկանից հաճախել եմ Երևանի Լուսաշխի տան մանկապարտեզ: Ահա հենց այստեղից էլ՝ այս մանկական հաստատությունից ես աստիճանաբար սկսեցի մերձենալ մարդու համար կանխասահմանված կյանքի մախաշեմին: Իսկ մուտք գործել այնտեղ... դեռևս ժամանակ էր պահանջվում:

Լուսաշխի տունը, որ գտնվում էր Ս. Պողոս-Պետրոս եկեղեցու մոտակայքում, իր ժամանակին երևի թե Երևան քաղաքի մշակութային-մարզական աչքի ընկնող մի հաստատություն էր՝ իր երկհարկ և միահարկ ուղղանկյուն միաձուլ կառույցով, որն ուներ մաև ըմդարձակ բակ, որի մի մասը հատկացված էր մանկապարտեզին, որտեղ տեղադրված էին մի քանի համեստ խաղագործիքներ. ճոճամակ, պտտածող, թվացյալ սուրացող ճոճվող ձիեր, գեքեր, ալյուճներ...

Ահա այստեղ երկու տարի, իմ մանկական պատկերացմամբ հրաշք էակների՝ մանկավարժների և դաստիարակների ջանքերով և աջակցությամբ, ես ձեռք բերեցի կյանքի մախնական ճանաչողություն, սովորեցի արտասանել, երգել, պարել և ամենակարևորը՝ շփվեցի ինձ հասակակից երեխաների հետ և մանկահասակ մտերմություն հաստատեցի դեռևս ինձ անձանոր շա՛տ ու շատ տղաների և աղջիկների հետ:

Մանկապարտեզ ընդունվելուց հետո, հենց մույճ տարի, ամռանը, ըստ սահմանված կարգի, մեր մանկապարտեզի թուր երեխաները իրենց ամառային հանգիստը մեկ ամսով պետք է անցկացնեին գեղատեսիլ Նորքի մանկական առողջարանում, որ գտնվում էր մեզ ծանոթ Ս. Աստվածածին եկեղեցու ամփիշակամ հարևանությամբ: Ես թեև դժկամությամբ, բայց և այնպես, ծնողներիս և տատիս երկարատև հորդորներից հետո, համաձայնեցի չբաժանվել մանկապարտեզի իմ ընկերներից և մրանց հետ մեկնել առողջարանային այդ օջախ:

Ամառային մի առավոտ Սաթենիկ տատս ինձ տարավ մանկապարտեզ, որի մոտքի մոտ արդեն մեզ էին սպասում մի քանի ավտոբուսներ՝ մեզ՝ երեխաներիս տեղափոխելու համար։ Այնպես որ մենք մտաքաղաքում։ Բոլոր երեխաները իրենց ծնողների հետ իրենց տներում էին ավտոբուսների մոտ։ Մինչ ավտոբուսների շարժվելը ես բարձր տրամադրությամբ մեզ էի, բայց երբ հասավ հրաժեշտի պահը, և տատս ինձ ջերմափակ համբուրեց բաժանվելուց առաջ, ես հերքումս մի տեսակ ամսուկոր անհանգստություն զգացի, իսկ երբ ավտոբուսները շարժվեցին, և երեխաներից մեկը «մայրիկ» կանչելով սկսեց բարձրաձայն լաց լինել, իմ հերքումս աշխարհը մեկը «մայրիկ» կանչելով սկսեց ինձ և ամմիջապես սկսեցի ձայնակցել նրան։ Ընդհատ է, դաստիարակները մոտենալով մեզ և համոզեցին ու հանգստացրեցին, բայց և այնպես ես առաջին անգամ իմ կյանքում ճաշակեցի դառնությունը մի արտասովոր և անընդունելի իրողության։ Ես առաջին անգամ իմ մանկական արտասովոր և անընդունելի իրողության հետ և իմ մոտաստեղծ ընկեր-ընկերուհիների հետ մեկ ամիս անցկացնեի ինձ համար ոչ ցանկալի, սակայն համաքաղաքային մեծ ճանաչում գտած մանկական այդ առողջարանում։

Ինչևէ, կյանքի մորամոտին ես արդեն հասցրեցի ճաշակել չար իրականության առաջին մախազգուշական հարվածը։ Ես ստիպված պետք է համակերպվեի արդեն կայացած իրողության հետ և իմ մոտաստեղծ ընկեր-ընկերուհիների հետ մեկ ամիս անցկացնեի ինձ համար ոչ ցանկալի, սակայն համաքաղաքային մեծ ճանաչում գտած մանկական այդ առողջարանում։

Առաջին օրը ես հոգեպես քիչ թե շատ խաղաղ անցկացրեցի, սակայն հետագա երկու օրերին ժամանակ առ ժամանակ մեկուսանում էի, թաքցում արտասովոր։ Այս կարճ ժամանակաընթացքում ես արդեն չափազանց խիստ կարոտի զգացում էի ապրում։ Ամասելիորեն հոգիս տագնապում էր։ Երրորդ օրը արդեն իմ համբերության բաժակը լցվեց։ Ես արտասովախառն աչքերով, ամոթխածորեն և անհամարձակ մի կերպ մոտեցա իմ դաստիարակչուհուն և խնդրեցի, աղաչեցի, որ ինձ տանեն մեր տուն՝ իմ Սաթենիկ տատի մոտ։ Բայց մափադաքշական տոնով ինձ ասաց։

— Մի՛ տխրիր, բալիկ ջան, բոլոր մորեկների համար առաջին օրերն այդպիսին են, դու կընտելանաս մեր պայմաններին, և քեզ համար ամեն ինչ շատ լավ կլինի և սովորական, ինչպես ձեր տանը։

Այնուհետև ինձ տարավ մի մեծ նստարանի մոտ, նստեցրեց իր կողքին, շոյելով գլուխս՝ ինձ հետ երկար գրուցեց։ Ընդհատ է, ես ակամե էի դնում նրան, բայց չէի լսում։ Զե՛ի լսում, որովհետև իմ միտքն ու հոգին այլ տեղ էր, իմ մտասեռտունը դեպի մեր տունն էր, իմ ծնողները, իմ հարազատները, հատկապես իմ ամենաքաղաք Սաթենիկ տատը։

Հաջորդ երկու օրերին իմ մտածումները գամված էին միմիայն ու քացառապես մի ուղղության։ Ինչպե՞ս անել, ի՞նչ ելք գտնել՝ մի կերպ այդտեղից դուրս պրծնելու և տուն հասնելու, մի բան, որ իմ ուժերից վեր էր։ Հազիվ թե ես կարողանայի գտնել մեր տունը։ Միայն աղոտ կերպով հիշում էի ավտոբուսի եկած ճանապարհը։ Բայց ես հաստատականորեն և վերջնականորեն որոշեցի փախչել։

Հինգերորդ օրը, երեկոյան, ես մի կերպ դուրս եկա առողջարանի տարածքից և արագ-արագ քայլերս ուղղեցի դեպի սարն ի վար՝ մեզ բերած ավտոբուսի եկած ճանապարհով։ Բավականին հեռացել էի առողջարանից, երբ հանկարծ մի մարդատար ավտոմեքենա կանգ առավ ինձ մոտ, և նրանից դուրս եկավ բարձրահասակ և բարեկերպ մի տղամարդ։ Ես մտածեցի՝ վերջ մանկական իմ անմեղ երազանքի իրականացմանը։ Եվ չսխալվեցի։ Ավտոմեքենայից իջած

տղամարդը քայլերն ուղղեց դեպի ինձ: Նույն ակնթարթին ես թեթևակի մերքին տազմապի գզացում ապրեցի. արդյո՞ք այս մարդը կամխելու է իմ փախուստը: Երբ մա մոտենում էր ինձ, ես փորձ արեցի փախչել, բայց այդ բաժն ինձ չհաջողվեց: Տղամարդը մի ակնթարթում հասավ ինձ, բռնեց իմ թևից և շատ սիրալիկ տոնով հարցրեց.

- Մամկակամ առողջարանի՞ց ես:

- Այո, - մի կերպ կարողացա պատասխանել:

- Իսկ ո՞ր ես գնում:

- Մեր տո՛ւն, - վախվորած և արդեն լացակոմած պատասխանեցի ես:

- Իսկ որտե՞ղ է ձեր տունը:

- Չգիտեմ, մերքևում, - ուսերս շարժելով և անորոշորեն ասացի ես:

Այնուհետև բարձրահասակ տղամարդն ինձ բարձրացրեց և մտնեցրեց իր ավոմեքենան և վերադարձրեց առողջարան: Ես մտմտում էի՝ ինչպե՞ս այս մարդը ճանաչեց ինձ: Բայց ես չէի կոսիում մի պարզ հանգամանք, որ ես ինձ վրա կրում էի մույն այդ առողջարանի արտահագուստը: Եվ այդ բարձրահասակ տղամարդն էլ մույն այդ առողջարանի տնօրենն էր: Ինձ մատնել էր իմ արտահագուստը:

Առողջարան վերադառնալուց հետո, տնօրենն ինձ տարավ իր առանձնասենյակ, իր մոտ կանչեց իմ դաստիարակչուհուն, և նրանք երկուսով միասին սկսեցին ինձ հորդորել, համոզել, որ ես շարունակեմ մնալ առողջարանում՝ պատճառաբանելով, որ հետագայում իմ օրերը շատ ուրախ կանցնեն: Բայց ես, հեկեկոցս զսպելով, թախանձագին խնդրեցի, աղաչեցի նրանց՝ ինձ տանել մեր տուն: Իմ համառ պնդումներից վերջնականորեն համոզվելով իրենց ջանքերի անպտուղությունը, տնօրենը դիմեց դաստիարակչուհուն.

- Տիկին Շուշան, վերցրե՛ք Մուրադի բնակավայրի հասցեն և այսօր, երեկոյան, անպայման իմաց արե՛ք նրա ծնողներին, որ գա՛ն:

- Շատ բարի, - սիրալիկ պատասխանեց դաստիարակչուհին:

Հաջորդ օրը, վաղ առավոտյան, Գրիգոր պապս և Սաթենիկ տատս արդեն ինձ մոտ էին, առողջարանում: Նրանք մույնպես սկզբում փորձեցին ինձ համոզել մնալ առողջարանում, բայց ես անդդովելի էի: Տեսնելով իմ կարոտակեզ վիճակը, Սաթենիկ տատս կտրուկ դիմեց ամուսնուն.

- Մե՛ք անմիջապես պիտի մեր քյորփին տանենք, ես ինոր չեմ թողնի էստեղ:

Գրիգոր պապս, ելնելով իմ վիճակից, անմիջապես տվեց իր համաձայնությունը և ձեռնամուխ եղավ առողջարանի տնօրենության հետ իմ վերադարձի կարգադրություններին:

Երկու ժամ հետո մենք արդեն տանն էինք: Իմ երջանկությունն անչափելի էր: Վերջապես ես մեր տանն էի, իմ հարազատների, իմ քաղցր Սաթենիկ տատի մոտ: Ինձ թվում էր, թե ես երկար, շատ երկա՛ր ժամանակներ էր, ինչ քացակայել էի մեր տանից, իմ հարազատներից:

(Շարունակելի)